

Иван М. Јовановић¹
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за социологију
Београд (Србија)

УДК 316.2 Косић М.
316.74:930
Оригинални научни рад
Прихваћен 11/03/2018
doi: [10.5937/socpreg52-16334](https://doi.org/10.5937/socpreg52-16334)

СОЦИОЛОГИЈА И ИСТОРИЈА У КОСИЋЕВОМ ДЕЛУ: ОСАМ ДЕЦЕНИЈА КАСНИЈЕ²

Рад је усредсређен на разматрање односа две науке - социологије и историје. Мада он може да буде третиран на различите начине, осматрачница са које је анализиран је социолошко дело Мирка М. Косића.

Овај поглед сигнирају аналогije Косићевог опуса са радовима његових савременика, са делом ововремених социолога, речју, са пером ауторитета из области социологије, историје, те историјске социологије. Косићево виђење односа двају наука је и данас неупитно, подразумевајуће, мада је било аутора који су нешто доцније након њега заговарали сасвим другачије мишљење. Главни налаз овог промишљања је да је наш први школовани социолог један од родоначелника историјске социологије у Србији, мада нипошто једини или најважнији. Но, оно што вреди за стваралаштво нашег социолога уопште, а то је извесна занемареност, скрајнутост, односи се и на ово питање. Оно је, пак, овде осенчено, потенцирано кроз резултат поменутог закључка. У коначници, овај рад сам по себи означава и својеврсни отклон од коњукура које постоје на нашој социолошкој аванцени.

Кључне речи: Социологија, историја, Мирко М. Косић, историјска социологија.

Однос социологије и историје може да буде третиран на различите начине. То је показала прошлост. Данас између поменутих наука не постоји дисјунктив, мада је тај однос током прошлости узимао место конјуктиву који и у овом раду преовладава као какав труизам. Формално-логички саопштено, ово нису контрарни, већ интерферентни појмови. Готово ритуални почетак уводног штива у темат социолошке науке разумева повлачење дистинкционе линије између социологије и осталих друштвених наука. Разуме се, изузетак од овог правила није ни први уџбеник социологије у нас, уџбеник Мирка М. Косића – *Увод у оишћу социологију* (Косић, 1934). Штавише, у иницијалној фази развоја науке, постављање методолошког питања је утолико важније за етаблирање конкретне дисциплине.

Лице таквог манира се да видети и тек четири године доцније, у првом броју часописа *Социолошкој љрепедга*. Аутори на 421 страни овог броја целих 175 стра-

¹ jovanovici22@gmail.com

² Посвећујем овај рад свом вољеном оцу Миодрагу.

на посвећују односу социологије и, пре свих, друштвених наука. Право, филозофија, биологија, економија, политичка економија, етнологија, али и историја – то су друштвене науке којима су посвећени радови који повлаче линију односа поменутих области према социологији. *Историја и социологија* (Роговић, 1938) и *Социологија и историја* (Ђорђевић, 1938) су радови који се баве односом двеју наука. Лице, пак, има своје наличје, другачије, има своје питање: где је реч нашег првог школованог социолога и аутора горепоменутог уџбеника о овом питању? Зашто је Косићев став изостао из првог броја *Социолошког њрегледа*? Историчари су изложили свој став о питању овог односа, а социолог није, да парадокс буде већи, то се догађало у социолошком часопису.

Један од аргумената може се односити на његов несарадљиви, некомуникативни, индивидуалистички темперамент. Косићева еристична природа се може пратити од гимназијских дана када је због недисциплине морао да напусти школу. Такође, концем тридесетих година није постао председник Матице српске због своје конфликтне личности. Потом, због незадовољства својим статусом поднео је оставку на Правном факултету у Суботици. Исте године долази у сукоб са руководством Трговинско-индустријске и занатске коморе, након чега је отпуштен из службе (в. Тркуља, 2013, стр. 457-469). Слично је било и када се догодио изостанак који је предмет овог објашњења. Наиме, иако је Тасић успео да окупи већину људи који су се у то доба у Србији занимали за социологију, пада у очи одсуство Мирка Косића (Антић, 2013, стр. 406). „Разлог томе вероватно треба тражити првенствено у његовом индивидуалистичком, недовољно комуникативном темпераменту”, оценио је ово одсуство Божићар С. Марковић (Јанићјевић, Милковић, 1978, стр. 18). Збиља, можда Косићева личност и темперамент, његова несарадљивост нису од пресудног значаја за његово одсуство у односу на присуство, пре свега, радова Д. Поповића и Ј. Ђорђевића у *Социолошком њрегледу* из 1938. године, али свакако нису безначајни.

Постоји још једна важна зона потенцијалног објашњења, једно чисто идеолошко објашњење према којем се опозит левице и деснице, у овом случају, персонификују у ликовима Ђорђа Тасића и Мирка Косића. Са друге стране, Антић не сматра да је Тасићево Друштво било тек идеолошка групација која би Косића одбијала због његовог наводног конзервативизма (Антић, 2013, стр.406–407).

Овај изостанак Мирка Косића из првог броја *Социолошког њрегледа* још је упадљивији кад му се дода његово одсуство које се односи на питање економије, те на питање односа социологије и економије³, мада о овом односу не говори нигде на начин на који то чини у свом уџбенику, када је реч о социологији, односно историји, биологији, психологији. Иако је Мирко Косић првенствено познат као социолог, у његовом животу важну улогу је играла економија, па се поред његовог имена с правом наводе два занимања: економиста и социолог (Мijatовић, 2012, стр. 163). *Основи економне њолиџике* није једини Косићев рад из области економије.⁴ Генерално, Косић је претежно писао ову књигу као економски социолог, а не као економист

³ Занимљиво је да Слободан М. Драшковић чији рад *Социологија и економија* се налази у првом броју *Социолошког њрегледа*, два пута у фуснотама помиње Мирка Косића, односно позива се на његова дела *Проблеми савремене социологије* и *Увод у њишћу социологију*.

⁴ Тој категорији радова припадају *Савремени њолиџички њравци, особитџо у Средњој Европи*, *Превирања у светској њривреди – криза кайиџализма?*, *Полиџичке џеорије и савремена економска џеорија*.

(Trkulja, 2013, str. 276).⁵ Но, и у овом делу, а што је за темат овог рада претежније, Косић показује како користи историју да би дошао до одговора на друштвено релевантна питања. Примерице, од 40. до 122. стране овог дела пише о историјском развоју економско-политичких доктрина и економских школа, не само да читаоце упозна са темом, већ и да сам зађе уподручје од највећег значаја за себе самог, али и за социологију. У другом делу књиге, пишући о аграрној политици, говори о појму и задацима аграрне политике, али и о њеном историјском развоју (Kosić, 1925, 125–136). Косићев сензибилитет за употребу историје значајно је присутан у различитим регијама његовог промишљања друштвених феномена.

Најзад, шта би се под Косићевим делом могло разумевати за услове наслова овог рада. Заправо, реч је о перу које је писало дуже од четири деценије, и које се креће у широким мултидисциплинарним оквирима,⁶ па би набрајање његовог укупног рада за услове ове теме водило у тематско безобаље. Речју, схватање његовог дела може да буде тематски центрирано око оних списа који ће најефектније осенчити схватање односа поменутих наука.

О чему конкретно Косић говори у уџбенику у погледу односа социологије и историје? Најпре разматра однос социологије према биологији и психологији, а тек потом пажњу концентрише на разматрање односа социологије и историје. Косић каже да је третирање овог питања једна непријатна дужност, јер се ради о односу вечитог трвења и несношљивости (Kosić, 1934, str. 26). Антонић говори о три доба у односу ове две науке: доба изазова (1820–1880), доба кризе (1880–1960) и доба обнове (од 1960–). Темпорално посматрано, Косићев уџбеник написан је 1934. године, дакле, нипошто не би требало да изненади тон којим је почео разматрање овог односа. То су године и деценије академске противофанзиве историје на амбиције социологије као теоријске историје из доба изазова. У последњем веку однос између ове две науке био је мање-више у центру пажње како историчара тако и социолога, а повремено и извор оштрих полемика и сукобљавања (Bazić, Pešić, 2012, str. 13). Косићева реч живи и данас, те се може препознати чак и у једном од уџбеника социологије из 2012. године.

Тензију у односима двеју наука Косић види додатном из још једног разлога. Историја је старија, много старија од социологије, и датира већ од стварања света – она је и свагда од властодржаца уважавана и дарезљиво негована. Социологија је много касније дошла, и то као „опозиционарска” наука. Ако је историја причала „како је све тобож било”, социологија је почела тим да „све постави на своје место”. Е па, ко јој је онда крив што је сама остала дуго „без места”, без катедара, без института, без приступа у академије, без субвенција и без свега што омогућује живот и процват (Kosić, 1934, str. 26).

Ову и овакву квалификацију не би требало занемарити. Иако је социологија као наука значајно млађа од историје, социолошка запажања стара су колико и људска мисао (Poročić, 1938, str. 77). Социологија је млада наука о старим питањима. Да,

⁵ Овде се мисли на рад Бошка Мијатовића *Економске идеје Мирка Косића*.

⁶ Године 1911. Косић пише прве текстове на књижевне и сличне теме, а објављује их у Бранковом колу и Босанској вили. Преминуо је 1956. године, а две године раније је у часописима *Koelner und Zeischrift fuer Soziologie und Sozialpsychologie* и *Soziale Welt* (Баден-Баден) објављује неколико стручних приказа (Trkulja, 2013, str. 458–465).

мисао о друштву се може пратити, рецимо, од најстаријих познатих писаних закона.⁷ Ови закони уређују важне друштвене односе: породичне, имовинске, односе између полова. То ће рећи да је социологија као наука (мада је настала тек половином XIX века када је и терминолошки фундирана), па шире узев и социолошка мисао, значајно старија.

Но, тешко се, међутим, може прихватити да је дошла као „опозиционарска” наука. Наиме, министарским указом од 20. јула 1887. године Емил Диркем (Émile Durkheim), средњошколски професор филозофије у месту Троа, стар 29 година, био је као *sharge de cours*, то јест у звању доцента без доктората, на за њега основаном предмету „Педагогија и друштвена наука” на Филозофском факултету у Бордоу (Mimica, 1991, str. 14). Овај назив је прикривао академско институционализовање једне нове науке – социологије. И пре Диркема је у Француској било подстицаја изградње социологије, али су, поред осталог, што је можда и најважније, томе погодивале идеолошке потребе француских радикала прошлог века⁸ (Mimica, 1991, str. 17). Најконкретније, успоставља се лаички поредак, али поредак који треба нови кохезивни елемент француског друштва. Свој резервоар тадашња власт проналаси у реформи образовног система у којем се у перспективи отвара „интелектуални” простор за социологију.

Данас би била опора реч да је социологија, или било која наука, системска тј. како Косић каже „опозиционарска” наука. То стоји у колизији са епистемолошким стандардима науке, а пре свега са објективношћу и рационалношћу. Објективност је најопштија карактеристика сваке, а не само теоријске науке. У истој мери се тражи од историје да доноси објективна и проверена сазнања, као што се то захтева од социологије или било које науке (Milić, 1996, str. 263). Тачније, сматрам да само „научник” може да буде системски или „опозиционарски” настројен. Чини се да је и сам Косић подлегао утиску ове напетости у односим социологије и историје, а то се никако не би могло оправдати. Наука као област сазнања то не може да буде. Дисјунктив никако не постоји ни у Косићевом дискурсу разматрања односа историје и социологије, а колики је прилог и осећај самог Косића за двосмерни однос ових двеју наука видеће се из разматрања остатка његовог израза ове теме. Најпосле, оваквог карактерисања социологије или историје нема ни у Поповићевом, Ђорђевићевом, Антонићевом, нити у раду Дениса Смита (Dennis Smith) итд.

Одмах након уводне реченице којом изражава однос пун тензија између две науке, наш социолог цени да би се могла написати права социолошка студија о њему (Kosić, 1934, str. 26). На тај начин је антиципирао бројне радове који разматрају овај однос од којих су неки већ поменути. Напетост је инспирисала бројне полемичке радове у оба смера, дакле, није реч само о социолошким студијама. У том погледу је егземпларно дело француског историчара Пола Вена (Paul Van) из 1971. године – *Како иђишемо историју*, тачније, њено поглавље *Историја, социологија, иђијуна*

⁷ Ур-Наму законик који је донет око 2100. године пре нове ере. Законик Липит-Иштар је настао око 1930. (или око 1900.) године пре нове ере. Ешнунски законик потиче из времена око 1720. (или око 1770.) године пре нове ере. Најзад, Хамурабијев законик је донет око 1680. (или око 1750.) године пре нове ере (Avramović, Stanimirović, 2009, str. 61).

⁸ Разуме се, Мимица своје дело *Радикалска социологија* пише у двадесетом веку, па је овде реч о деветнаестом веку.

историја.⁹ Јасно је да је кондиционал у којем говори Косић из данашње перспективе нешто што не представља претенциозну опаску. Штавише, није Веново дело једини прилог основаности Косићевог става.

Линија Косићеве мисли о овој теми се да пратити и кроз остатак Косићевог излагања. Између историје и социологије (нарочито оне генетичне и „културне“) не постоји разлика у предмету проучавања него у *уравцу* интересовања, у гледиштима и поступку сазнања (Kosić, 1934, str. 27). Овде Косић истиче изванредан тренутак у разликовању ове две науке. Пре свега, социологија и историја су у проучавању друштва временски различито усмерене. Историја као наука је усмерена на изучавање прошлости, док је социологија преваходно окренута истраживању савремености (Bazić, Pešić, 2012, str. 34). Управо у овој тачки се јасно назире усмереност ових наука једне према другој. Ако је на почетку рада речено да социологија и историја нису контрарни појмови, онда је исти предмет ових наука, односно разлика у смеру проучавања овог предмета, аргумент да су ово, формално и логички речено, интерферентни појмови. Дакле, разлике постоје, али се не изражавају у предмету него у методу, односно методолошком приступу у проучавању друштва и друштвених појава (Bazić, Pešić, 2012, str. 34). Косићева реч на овом плану делује употребљиво и готово након целог века.

Ништа мање није важно Косићево одређење да је историја, пре свега, описна наука, а социологија има амбицију да објашњава друштвене појаве (Kosić, 1934, str. 27). Оно је значајно јер се иста одредница да пронаћи на многим местима у социолошком штиву, али и у литератури која у полемичком дискурсу сагледава две науке. Штавише, Пол Вен сасвим јасно истиче да је социологија тек пуки опис. Где у овој композицији погледа припада место Косићевом ставу и како се он данас може третирати? Најпре, Косићева реченица представља једну од главних карактеристика онога што Антонић назива *доба изазова (1820–1880)*. Мада Косић хронолошки не припада овом периоду, у односу на овај став он супстантивно припада овом добу. Како Косићеви савременици гледају на ово питање? Душан Поповић цени да би историја за социологију као теоретско-системску и емпиријску науку представљала одклон од опасности да социологија пређе у филозофију и дијалектику. Он даје и једну, за ову тему, важну тврдњу. Историја ће опет од социологије добити оно што је нарочито важно: добиће објашњење (Popović, 1938, str. 82). Дакле, Поповић социологији приписује у делокруг њеног занимања објашњење, а саме чињенице којима би је опскрбила историја јесу у равни описа. Ђорђевић, пак, разматрање односа две науке почиње разматрањем књиге *Историја јосмаирана као наука* француског историчара Лакомба. Поменути историчар сматра да је историја описивање догађаја. Но, Ђорђевић износи и свој став према оваквој тврдњи. Лакомб наглашава само опис међутим, историја, уколико се све више пење на ниво науке, обухвата и објашњења (Ђорђевић, 1938, str. 83). Према томе, питање дескрипције, то јест експланације је врло учестала тема у третирању односа ове две науке. Данас се не може поздравити оспоравање једног од ова два логичка поступка историји у корист социологије. У том погледу не би било телеолошког објашњења, односно историјског (узрочног). Мада има аутора тог времена који не оспоравају објашњење

⁹ О Веновој критици социологије пише Слободан Антонић у свом делу *Ђаво, историја, феминизам: социолошке јусилоловине* (Antonić, 2012).

историји, са друге стране, преовладава другачије схватање. Косић није у том погледу био испред духа времена у којем је живео.

Постоји једна тачка у Косићевом излагању о овом питању која блиставо говори о погледу који види далеко унапред, који још 1934. године најављује историјску социологију – данас једну од млађих социолошких дисциплина. Пишући о проблему који мисаоно струји кроз цели овај рад, он излагање на ову тему 1934. године завршава онако како је Денис Смит започиње 1990. године. Ни најефектнији кроки ове напоредности не може заменити повлачење паралеле између ових навода.

Најпре, како Косић решава, у том тренутку, проблем односа између две науке? „Тај се однос јоште више компликује када узмемо у обзир да се обе науке надопуњују тиме, што је свака од њих неопходна помоћница другој. Не може историчар дати никаква узрочна објашњења за догађаје, никакву научну интерпретацију историјских чињеница, да не прибегава некаквој општој, дакле социолошкој тези, сазнања из социологије. Опасност је велика и општа да историчари своја социолошка објашњења црпе из „здраве памети“, тј. из вулгарних социолошких предрасуда и да далеко заостају у односним интерпретацијама за стањем савремене научне социологије” (Kosić, 1934, str. 27).

Овакви ставови имају смисла у сваком покушају да се приближе значај и неопходност занимања историчара за социологију. Ово вреди тим више када се истакне супротан смер Косићевог погледа. А шта пола века касније говори Денис Смит? Неки историчари су „не-социологични”; емпиријски, они занемарују начин на који се процеси и структуре односе према делима и догађајима (Smit, 1991, str. 9). Слика је јаснија уколико се настоји указати на потпуну, а не тек делимичну визију Мирка М. Косића, једновремено и Дениса Смита.

Исто тако, историја са своје стране може да послужи социологу као драгоцену ризницу чињеница из међуљудског дешавања за његов аналитичко-системски рад (Kosić, 1934, str. 27). Дакле, Косић види да је однос ове две науке билатералан. Како овај однос у диоптрији Смита изгледа из супротног смера? Неки социолози су „не-исторични”: емпиријски, занемарују прошлост; појмовно, они не разматрају ни општа својства процеса и структура, ни њихове односе према делима и догађајима (Smit, 1991, str. 9). Јасно је да код ових аутора постоји развијен осећај за неопходност сарадње историје и социологије.

Насупрот томе, историјску социологију стварају историчари и социолози који испитују узајамно прожимање прошлости и садашњости, догађаја, процеса, деловања и структурације (Smit, 1991, str. 9). Смитов став излази из назива његовог дела *Усион историјске социологије*. Он сам по себи не представља ништа сензационално с обзиром на време када је изречен. Косић, међутим, још 1934. године пише на ову тему, па оно што говори има сасвим другачију димензију. У чему он види решење овог питања? Под укрштањем обе методе¹⁰ може да се добије као нека прелазна дисциплина „историјска социологија” или, тачније, „социологизована историја” разних ступњева типизирања историјског дешавања” (Kosić, 1934, str. 28).

Најзад, он је још одређенији у погледу овог питања. Па ипак, поред свих неспоразума и непримерености, мора доћи до присније сарадње између историје и социологије. Историји нарочито данас треба подршке и сугестија од опште

¹⁰ Косић, разуме се, мисли на историјску и социолошку методу.

социологије, јер расте опасност да своја објашњења црпи из вулгарних назови-социологија уског економизма или расизма. А социологија треба да продужи своје перспективе, јер ако се ограничи на грађу из садашњости друштвеног живота прети јој опасност политизирања и литератизирања, а њени су научни задаци трајнији и могућности масивније него да само измењари дневној политици или забавља радознале духове (Kosić, 1934, str. 28).

Важност Косићевих доприноса види се у чињеници што је још 1934. године говорио о историјској социологији као најреалнијем решавању спорова вођених између две науке, ма колико се стицао утисак да ју је спомињао тек само спорадично. Може се рећи да је он један од барјактара ове дисциплине у нас. Нипошто не бих рекао да је најважнији. Нити сматрам угодном употребу суперлатива у друштвеној мисли, а остатак рада ће сутерисати нарочито важне личности на том плану. Смит, пак, говори о три фазе послератне¹¹ историјске социологије.

Но, Косић о свом ставу према историји говори индиректно и онда када пише о неким другим темама. То се у извесном смислу видело када се бавио економским темама. Надаље, кроз његову социолошку анализу институције крвне освете провејава осећај за коришћење историје. У његовом раду *Из дубина Балкана* (1948/1949) да се прочитати оно о чему говори у свом уџбенику, а о чему је у овом раду претходно било речи. У поменутом тексту у којем пише о крвној освети је врло изражена историјска, временска димензија. О томе сведочи његово класирање типова крвне освете. Главне типичне форме крвне освете би могле бити: а) индивидуална крвна освета као примитивни фактички „обичај” б) крвна освета племенског уређења као одговарајућа правна институција в) крвави породични сукоби, односно крваве страначке борбе као чињенична „вежба” у временима слабог државног и црквеног ауторитета г) крвна освета породица као (нормални) обичај на појединачно-породичној лествици послеплеменског времена упркос ефективном државно-правном поретку (vendetta XIX века на Корзици, Сардинији, Сицилији, Калабрији, у Шкотској и Ирској још у XVII и XVIII веку, али и у Тексасу или Кентакију све до XX века) д) патолошки односи у породичној крвној освети упркос ефективном државно-правном поретку, само са изузецима и практиковано не као народни обичај (Kosić, 1948/1949, str. 130–131). Косић је у целини разматрао феномен ове институције тј. посматра је у широком овиру од саме њене појаве. Наравно, институција се није угасила одједном и у потпуности (Kosić, 1948/1949, str. 134). На тај начин је своју социолошку анализу крвне освете увећао лупом историјске анализе до тренутка у којем о њој говори. У том смислу је уследила прича о различитим формама потискивања крвне освете. Она је, наравно, пратила историјску нит.

Поменути рад није једини пример који говори о Косићевом осећају за историјску, темпоралну димензију феномена о којем пише. Штавише, његов социолошки опус у значајној мери обзидан је коришћењем историјске грађе. Постоје, наравно, радови у којима говори, о посебним социолошким дисциплинама, те о фундаменталним социолошким категоријама. У њима нема простора за историјски израз, мада се он чак и у таквим анализама местимично назире. Конкретно, мисли се на његов рад *Политичка социологија*. Косић пише о политичким наукама посебно, о политичкој социологији, о социологији моћи, о социологији нације и интернационалних тензија, о социологији

¹¹ Мисли се на период после Другог светског рата.

рата, те о процесима у демократији (Kosić, 1951, str. 171). Ово не значи да је временитост беспредметна када се говори о овим питањима. Једноставно, размере у којима пише о овим питањима су типичне за некога ко, као наш први школовани социолог, први говори о овим темама. За омере данашње социологије, Косић о овим питањима говори на елементарном нивоу за који би, због процесуалности поменутих тема, био потребан посебан рад о свакој од њих. Једна од уводних реченица овог рада најконкретније говори о овоме. Предуслов извештавања о стању у политичкој социологији је приближно јасно одређење круга задатака и метода наше дисциплине (Kosić, 1951, str. 171). Дакле, овај рад је центриран око предметних, методолошких питања и разумљиво је што није у кругу оних који су егземплярни у погледу односа нашег социолога према историји¹².

Косићеве радови који представљају једну од бољих изведби његовог служења историјском грађом јесу *Паніерманизам*, односно *Модерна Германија*. То потврђује сам почетак овде првопоменутог рада. Тежње пангерманизма изражава његов највиднији представник, Виљем II речима: „Наша је дужност да саплеменике наше у иноземству штитимо, а нашој отаџбини припојимо још једно веће Немачко царство” (1896. година), „За светском империјом тежи дух немачки” (1902. година), „Како је негда римски грађанин био господар света, тако и грађанин германски у будуће време треба да буде” (1904. година). Косић из ових неколико навода историјских података на ефектан начин, у свим бојама види оно што ће данас на нивоу средњошколског уџбеника социологије бити незаобилазна тема. Развила се доктрина о супериорности германске расе над осталима, мање важним Словенима „дегенерисаним Романима” (Kosić, 1912, str. 1). У раду *Да ли је Мирко М. Косић предвидео Велики рат?* (Јовановић, 2014) је приказано како је коришћењем историје предвидео рат. Поменути рад најречитије говори о Косићевој спремности да се као социолог користи историјским објашњењем. На овом месту се може казати да је предвидео идеологију која је представљала платформу за почетак сукоба који је доминантно обележио XX век.

Као историјски социолог, може се тако рећи, у добрим манирима те науке напустио је и у делу *Модерна Германија*. Једновремено, постоји околност коју нипошто не би требало занемарити. Пишући овај рад, али и *Паніерманизам*, Косић то чини тек као, у том тренутку, будући социолог.¹³ Но, већ тада се јасно дају приметити назори који и доцније фигуришу кроз Косићева дела. Објашњавајући о чему ће писати у студији, шта представља њен темат, он истиче нешто драгоцено. Напросто, наговештава да је студија углавном историја садашњице (Kosić, 1912, str. 8). Да, он говори о постанку новог типа модерног Германа.

Заправо, прича о томе како мисли и како се осећа модерни Немац средње интелигенције и каква је његова морална и естетска суштина, али свој дискурс кроз цело дело непрестано историзује. Косићева анализа има доста социолошких, политичких и етичких разматрања, али је у његовом мисаоном току присутна историја.

¹² Исто вреди, рецимо, и за радове у којима о резултатима пописа становништва у Мађарској 1910. Године, или о опадању рађања у Мађарској. Према својој вокацији ово су емпиријски, статистички радови.

¹³ Године 1911/1912 започиње студије на Универзитету у Страсбуру/Штрасбургу (на немачком језику). Године 1912. борави у Великој Кикинди, а у штампарији Јован Радак објављује два рукописа, *Паніерманизам* и *Модерна Германија*, на којима је радио последњих година (Trkulja, 2013, str. 458).

Утисак је да би се посебно могло говорити о *Модерној Германији* у овом контексту, те да ни најбољи кроки дела у том духу не може ни у претпоставци најавити спретност и окретност коришћења историјом од стране младог Косића. Бројни су примери којима се може илустровати оваква тврдња. Ипак, овде није по среди занимање за *Модерну Германију*, већ за Косићево дело уопште, па ће бити наведен тек један ефектан егземплар. Конкретно, Косић у једном одељку говори о позоришту и његовој моралности. Он класификује групе људи који походе позориште. На крају поглавља оно изводи значајан закључак: „Наше доба је доба маса. Демократизације културе. Вулгаризације. Журналистика убија књишку образованост” (Kosić, 1912, str. 148). Цели век касније је утисак да Косић пише као наш савременик, без обзира на то што је писао о Немачкој с почетка XX века. Како објаснити ту „истовременост”? Ако се упит јавља на крају овог поглавља, утисак је да је одговор на његовом почетку. У првим речима он маестрално историзује тематски оквир, даје му временску флуидност која пружа заправо свевременски рам овој анализи. Позориште је три пута у историји досегло висок ступањ: код Грка у V веку, у Италији, Француској и Енглеској у данима позне ренесансе и у средњој Европи од бечке позорнице до немачке, и сада на руској (Kosić, 1912, str. 142). Више од свега, ова реченица решава загонетку шта једно дело може чинити живим и век касније након што је оно написано.

Већ је речено да је Косић у тренутку писања *Пангерманизма* и *Модерне Германије* био двадесетогодишњак, тек будући социолог. Ово не треба губити из вида. Стварао је он, међутим, и у периоду након Другог светског рата. У континууму његовог социолошког мисаоног прегнућа нема периода у којем се драматично одрицао употребе историје.¹⁴ Изузетак не представља ни његова докторска дисертација. Наиме, 1917. године брани докторску дисертацију *Die soziologischen Grundlagen der Geburtenbeschränkung* (*Социолошке основе ограничења рађања*) на Универзитету у Цириху (Trkulja, 2013, str. 459). Суштински, погледом на ово дело не може се приметити ништа ново за контекст теме овог рада. Ипак, ваља нагласити да дисертацију прожима Косићева социолошка писменост која се овде не исцрпљује значајним односом Косића према историји. То не значи да ово дело дисквалификује употребу историје на путу ка главном циљу аутора. Штавише, рад на солидан начин потврђује да социолошко у себи треба да садржи историјско. Он говори о данас, о новом, о модерном, о статистичким датостима које прате садашњи тренутак, тренутак у којем је писао. Поменути датости објашњава социолошким, демографским теоријама, Малтусовом теоријом становништва, а све оне се рађају из континуалног, процесуалног, историјског. Може се приметити да и тема дисертације конотира употребу историје. Можда је ово дело које најмање од осталих социолошких радова Мирка Косића говори о историји, али је пример којим истовремено у значајној мери имплицитно користи историју. Ово виђење се може илустровати многобројним реченицама дисертације. Какогод, у размерама овог рада се може навести тек неколико примера.

¹⁴ Овим радом није обухваћено Косићево целокупно научно и списатељско дело. Овде се мисли на радове и на текстове које је објављивао од 1922. до 1929. године у *Лейпцигској Матици српске*, на поједине чланке у немачким стручним часописима које пише у шестој деценији XX века... Речју, под делом се у овом раду мисли на његове најмаркантније доприносе у области социологије, а Косић се суверено кретао у области економске науке, на његове текстове и брошуре о историјским догађајима.

Може то бити једно од реторских питања којима почиње свој елаборат о препрекама процесу рационализовања. Да ли нововековно рационализовање, ослобађање од традиција и њихових обичајних захтева, староотачких погледа на живот и обичаја у потпуности протиче без препрека? (Kosić, 1917, str. 30). Рецимо, у поглављу које претходи горепоменутом, Косић пише о етнографским и демолошким основама овог процеса, процеса рационализовања у којем говори о малој брачној плодности које је некада припадало сеоском племству, али које је током XVIII и XIX века прешло у сељачки сталеж (Kosić, 1917, str. 30).

Дакле, Косић у својима радовима пре 1938. године, али и након те године, разуме, осећа историјска гигања у друштвеним феноменима и неопходност њиховог виђења у социолошком проучавању друштва. То је једна константа, она се поменуте године није могла детектовати, наслутити на начин који данас, дакако, заслужује омаж. Стога, у Косићевом одсуству из првог броја *Социолошкој њреїледа* не би требало грчевито трагати за једним узроком као решеном загонетком одсуства његовог конкретног рада. Такође, у аналогијама Косићевог дела са делом његових савременика, са оновременим ауторима, домаћим и светским, налаз је исти. Косићево социолошко дело је нешто вредно, богато, важно за (домаћу) социологију. Оно је попут дара који не престаје да дарује.

Интелектуална коректност и поштење би чинили претенциозним апсолутизовање значај Косићевог дела у првим покретима социолошке мисли на плану историјске социологије. Главним утемељивачем историјске социологије сматра се академик Слободан Јовановић, који је уједно и најзаслужнији за почетне кораке институционализације социологије и других правно-политичких наука на југословенским просторима (Mitrović, Todorović, 2003, str. 9).¹⁵ Не бих се олако сагласио са ставом да је Јовановић главни утемељивач историјске социологије у нас. Један од главних несумњиво јесте. Ваља се сетити и чувеног Спинозиног (Spinoza) става да је свако одређење негација.¹⁶ Негирати пак, чињенице које се односе, пре било кога другог, на Душана Ј. Поповића би било неодговорно. Зашто? Реч је о доктору историје који је у виду специјализације у Бриселу, Лондону и Паризу студирао социолошке науке. Од 1926. године предаје историју Србије на социолошкој основи.¹⁷ Опет, ово говори о капацитету *Социолошкој њреїледа* и те 1938. године, о чињеници да нису тек абецедари у својим еснафима говорили о конкретним темама.

Но, доследно поменутом Спинозином ставу, овај рад тежи да направи отклон од негације Косићевог бављења питањима односа двеју наука, а кроз одређење овде помињаних историчара, социолога. Управо ће на тај начин бити солидније измеандрирано и виђење домаће социолошке баштине према овој теми, али и уопште. Идеолошке протезе, не научне аргументе, њих треба заменити бављењем науком. Временска позиција за поглед на Косићев научни рад је данас солиднија него 1938. године. У његовом делу треба гледати само науку, ослобођену симплификованих ненаучних, идеолошких етикета.

¹⁵ О значају Слободана Јовановића за конституисање ове дисциплине (Mišić, 2012).

¹⁶ Барух де Спиноза, *Крајња расцрава о боју, човеку и његовој срећи*, Дерета, Београд, 2011.

¹⁷ О важности споменутог Душана Ј. Поповића добро говори емисија *Заборањени умови Србије* (2015) чија је једна епизода посвећена управо његовим интелектуалним активностима.

Ivan M. Jovanović¹
University of Belgrade
Faculty of Philosophy,
Department of Sociology
Belgrade (Serbia)

SOCIOLOGY AND HISTORY IN THE WORK OF MIRKO KOSIĆ: EIGHT DECADES LATER²

(Translation In Extenso)

Abstract: This work is focused on examining the relationship between two sciences—namely sociology and history. Although the latter can be treated in various ways, it is perceived through the lenses of the sociological work of Mirko M. Kosić. This view is outlined with the analogy of the work of the above named sociologist with his contemporaries, with the work of present day sociologists, namely, with the pen of the authorities from the field of sociology, history and historical sociology. His view of the relationship between two sciences is beyond dispute, intrinsically understandable, although there were authors that were adherents of diametrically different viewpoint short period after his agency. The main finding of this rethinking is that our first learned sociologist is one of the founders of historical sociology in Serbia, but nonetheless he is neither the only nor the most important. Nevertheless, what is valid for the opus of our sociologist in general, and that is a reasonable degree of neglect, deflection, applies to this question as well. This is, however, marked in bold and accentuated as the result of the conclusion. Finally, this piece of writing in itself is doing away with certain conjectures that exist in our sociological avant-garde.

Keywords: *sociology, history, Mirko M. Kosić, historical sociology*

The relationship between sociology and history can be treated in various ways. Past is a convincing argument in support of this view. There is not a discreet distinction between these two sciences, although it has prevailed over concordance in the past which is held as a truism in this piece of work. Expressed formally and logically, these are not diametrically opposed notions, but these interfere. Almost ritualistic beginning of this introductory reading in the theme of sociological sciences is based on the understanding of the drawing of the demarcation line between sociology and other social sciences. The first sociological textbook in our country is not an exception to this general rule and this is *Introduction to General Sociology* (Kosić, 1934) by Mirko Kosić. What is more, in the initial phase of

¹ jovanovici22@gmail.com

² I dedicate this work to the loving memory of my father Miodrag.

the development of sciences, asking the methodological questions takes on importance in establishing the concrete discipline.

An expression of such an attempt can be seen four years later, in the first issue of the journal *Sociološki Pregled/Sociological Review*. The authors on page number 421 of this issue dedicate a total of 175 pages to the relationship between sociology and other social sciences. Law, philosophy, biology, economics, political economy, ethnology and history, these are social sciences that brought burgeoning literature that draws the distinction between these fields and sociology. *Istorija i sociologija* (Popović, 1938) i *Sociologija i istorija* (Đorđević, 1938) are pieces of work of Dušan J. Popović and Jovan Đorđević that deal with the relationship of the two sciences. Face also has its rear side that is different and this evokes a question: where is the work of our first learned sociologist and the author of the above mentioned textbook on this question? Why is the contribution of Kosić missing from the first issue of *journal Sociološki Pregled/Sociological Review*? Historians have expressed their view on the issue of this relationship, and sociologist has not, to make the paradox bigger, and this happened in the sociological journal.

One of the arguments can refer to his lack of cooperative spirit, lack of communication skills and solitary character. His eristic nature can be traced back from his days of attendance of grammar school when he was forced to drop out because of lack of discipline. In addition to this, at the end of 1930s he did not become a president of Matica Srpska because of his pugnacious character. Shortly thereafter, because he was dissatisfied with his status he resigned from the Faculty of Law in Subotica. The same year he enters into a conflict with the leadership of trade and industrial chamber and after this he was sacked from service (Trkulja, 2013, pp. 457-469). The same occurred when the absence happened that is the key issue of this explanation. Namely, although Tasić managed to gather the majority of people at the time that took interest in sociology, what is striking is the absence of Mirko Kosić (Antonić, 2013, p. 406). „The reason for this should be sought in his individualistic, and taciturn character“, this was a depiction of Božidar S. Marković (Janićijević, Miljković, 1978, p. 18). Indeed, perhaps the character and personality of Kosić, his lack of cooperative spirit are not crucial for his absence compared to presence, first and foremost, of writing of D. Popović and J. Đorđević in *Sociološki Pregled/Sociological Review* for the year 1938., but this distinction is not insignificant.

There is another level of potential explanation, one purely ideological explanation according to which the distinction between left and right, in this case, becomes embodied in the personalities of Đorđe Tasić and Mirko Kosić. On the other, Antoniće does not argue that the work *Društvo* by Tasić has been an ideological grouping that would reject Tasić because of his putative conservatism (Antonić, 2013, pp. 406 – 407).

This absence of contribution of Mirko Kosić from the first issue of the *Sociološki Pregled/Sociological Review* is more striking when we take into account the issue of economics and the relationships between sociology and economics³, although he does not treat these problems exclusively the way he does this in his textbook, when it comes to sociology history, biology and psychology. Although the analyst treated herein is known as a sociologist, economics played an important role in shaping of his role, so there are

³ It is interesting to note Slobodan Drašković whose work *Sociology and Economics* can be found in the first number of *Sociološki Pregled/Sociological Review* mentions Kosić twice in footnotes and calls on his works *Problems of Contemporary Sociology* and *Introduction to general sociology*

two occupations that go under his name: economist and sociologist (Mijatović, 2012, p. 163). *The Basics of economic policy* is not the only work of Kosić from the field of economics⁴. Broadly conceived, Kosić wrote this book as an economic sociologist, and not as an economist (Trkulja, 2013, p. 276).⁵ Nonetheless, in this work, and this is crucial for the issue under scrutiny in this work, our analyst shows how he uses history to reach a response on socially relevant issues. For an example, starting from 40th page to 122nd of this work he writes about historical development of economic and political doctrines and streams of thinking within economics, not only with a view to acquainting the readers with the topic, but in order to enter in an area that is important for himself, but for sociology in general. In the second part of the book, writing on agricultural policy, he speaks on the notion and goals of agricultural policy, but also on its historical development (Kosić, 1925, pp. 125 – 136). His sensibility for the use of history is present in different regions of his thinking on social phenomena.

Finally, what we could understand by the opus of this sociologist could be understood as conditions of the title of this work. Namely, the issue under scrutiny is the pen that had been active more than three decades and that works across disciplines⁶ and disciplinary others, so that enumerating his work would be coterminous with thematic profiligacy. Namely, understanding his work can be thematically focused on the writings that will effectively mark the understanding of the relationship between the two sciences.

What is Kosić speaking about when it comes to the relationship between sociology and history? First and foremost, he examines the relationship of sociology to biology and psychology and then focuses on the relationship between sociology and history. He argues that treating this question is an unpleasant duty, because this is the relationship between arguments and intolerance (Kosić, 1934, p. 26). Antonić argues about three eras in the development of these two sciences: the era of challenges (1820 -1880), the era of crisis (1880 – 1960) and the era of renewal (from 1960 -). Temporally speaking, the textbook under scrutiny had been written in 1934. Hence: tone and content of the beginning of the examination of this relationship should not be surprising. These are years and decades of academic counter struggle of history on the ambitions of sociology and theoretically informed history from the era of challenges. In the last century the relationship between the two sciences had been more or less in the focus of attention of historians and sociologists, and the focus of arguments and conflicts (Bazić, Pešić, 2012, p. 13). The work of the sociologist examined herein lives until the present date and can be recognized in one of the textbooks on sociology from 2012.

Tension in the relationship of the two sciences is seen from a different angle of view. History is older, much older than sociology, and can be traced back to the beginning of the world, it had been As history has argued ‘how it all came about’, while the aim of sociology

⁴ To this category of works belongs Contemporary political streams of thinking in Central Europe, and Turmoil in World Economy, crisis of capitalism and Political theories and contemporary economic theory.

⁵ Herein we refer to the work of Kosić Economic ideas of Mirko Kosić

⁶ In the year of 1911. Kosić makes first writing on literary and other topics and he publishes these in journals Brankovo kolo and Bosanska vila. He died in 1956 and two years earlier he published in Kolner Zeitschrift fur Soziologie and Sozial psychologie and Soziale welt (in German) (Baden Baden) he publishes some critical expert reviews (Trkulja 2013, p. 458-456).

was to 'put the pieces together'. Then, whose fault is it that it remained without 'places' on university departments, without institutes, without the access to academia, without subsidies and without resources that enable life and flourishing (Kosić, 1934, p. 26).

This qualification should not be neglected. Although sociology is much younger than history as a science, sociological knowledge is as old as the human thinking (Popović, 1938, p. 77). Sociology is a young science on the old questions. Indeed, thinking on society can be traced back to the oldest written laws⁷. These laws shape important social relationships: those relating to family, property and the relations between sexes. That is to say that sociology as a science (although it was founded in the middle of the 19th century as a discipline), so that broadly speaking, sociological thinking is much older.

Nonetheless, it is hard to accept that it came about as an 'opponentist' science. Namely, by the act of the ministry from 20th July 1887., Emile Durkheim, secondary school teacher of philosophy in the place Trois, aged 29, was a *sharge de cours*, in the status of assistant professor without a doctorate, on the study pathway 'pedagogy and social science' on the Faculty of Philosophy in Bordeaux (Mimica, 1991, p. 14). This name covered the academic institutionalization of the new science of sociology. Even before Durkheim there were incentives to institutionalize sociology in France, but among many other issues, favorable to this were the ideological struggles of French radicals of the 18th century (Mimica, 1991, p. 17).⁸ To be more concrete, there is the structure of laicity and this is the structure that needs the new cohesive element of the French society. The reservoir for this is found by the government of the time in the reform of the educational system within which there is 'intellectual' space for sociology.

Today it would be bitter to say that sociology, or any other science for that matter is systemic or as Kosić argues 'opponentist' science. This is in collision with the epistemological standards of science, and with objectivity and rationality in the first place. Objectivity is the most basic characteristic of any, and not only theoretical science. One of the key goals of history is to bring objective and verifiable findings, as it is the case with sociology or any other science (Milić, 1996, p. 263). To be more specific, I believe that only 'scientist' can be oriented towards the support of the current government or opposition. It is an impression that Kosić was vulnerable to this tension between sociology and history, and this cannot be justified. Science as a field of activity cannot be vulnerable to this fallacy! Diametrical opposition cannot exist either in the discourse of Kosić in examining the relationship between sociology and history, and the contribution of Kosić for the two way relationship of these sciences will be made apparent from the rest of his consideration of this topic. Finally, this examination of theorizing of the relationship between sociology and history cannot be found in the work of Popović, Đorđević, Antonić or Denis Smit.

After the introductory sentence that expresses the relationship filled with tension between the two sciences, our sociologist believes that an entire sociological study can be written on it (Kosić, 1934, p. 26). In so doing, he anticipated numerous pieces of work that theorize this relationship, and some of these have already been mentioned. The tension

⁷ Ur Namu law that has been enacted 2100. Years B.C. Lipit Istar Law had been enacted 1930. B.C. Ešnun law had been enacted 1770. B.C. Finally, the law of Hamurabi had been enacted 1750 B.C. (Avramović, Stanimirović 2009, p. 61).

⁸ It is understood that Mimica wrote his work in twentieth century, so we refer herein to 19th century.

inspired many critical papers both ways, and these are not strictly sociological in character. There is exemplary work of Paul Veine dating back to 1971, *How we write history*, namely the chapter ‘history, sociology, total history’.⁹ It is apparent that conditional that Kosić uses is not a pretentious undertaking from the perspective of agent working in the field of sociology today. What is more, the work of Veine is not the only contribution to the justifiability of the view expounded by Kosić.

The stream of thinking of Kosić on this topic can be traced back in the remainder of his cogitations. Between history and sociology (especially sociology labeled as ‘genetic’ and ‘cultural’) there is no difference in the field of study but in the topic of investigation, viewpoints and the process of knowledge acquisition (Kosić, 1934, p. 27). Herein Kosić highlights the exceptional moment in the distinction of these two sciences. First and foremost, sociology and history have different temporal standpoints in the study of society. History as a science is directed to studying the past, while sociology is directed to the research of the contemporary period (Bazić, Pešić, 2012, p. 34). This is the point which makes these sciences somehow disciplinary closer. If it has been argued at the beginning of this article that sociology and history are not diametrically opposed notions, then the phenomenon of study of these two sciences is the same, and there is a difference in the direction of study of these two sciences, so that formally and logically these interfere. Still, there are differences, but they are not expressed in the topic but in the method, that is to say the methodological approach in the study of society and social phenomena (Bazić, Pešić, 2012, p. 34). The work of sociologist mentioned herein comes useful after a whole century.

It is not least important the depiction of Kosić that history is, first and foremost, a descriptive science, and sociology has the ambition to describe social phenomena (Kosić, 1934, p. 27). This is important because the same depiction can be found in many instances in sociological writings, but as well in the literature on the critical examination of the two sciences. What is more, Paul Veine clearly underscores that sociology is a pure description. Where can we situate the view of Kosić in this multiplicity of attitudes and how can it be treated at the present date? First and foremost, the sentence of Kosić is one of the biggest characteristics of the era that Antonić labels as the era of challenges (1820 – 1880). Although Kosić chronologically does not belong to this period, in relation to this attitude he substantively belongs to this age. What is the view of Kosić’s contemporaries on this question? Dušan Popović believes that history helps in preventing that sociology turns into philosophy and dialectics as a systemic and theoretical science. He gives an assertion that is quintessential for this topic. History will get from sociology what is important: it will get explanation (Popović, 1938, p. 82). Hence, Popović ascribes to sociology within its field of interest explanation and the facts that history would supply would be at the level of description. Đorđević, on the other, starts the thinking on these two sciences with the consideration of the book *History viewed as a science* by French historian Lacombe. The historian mentioned above argues that history is the description of events. Nonetheless, Đorđević gives his attitude on this topic. Lacombe highlights the description, but nonetheless history involves explanation as it struggles to reach the status of the science (Đorđević, 1938, p. 83). Hence, the issue of description and explanation is a frequent topic

⁹ Veine’s critique of Sociology is elaborated in the work of Antonić entitled “Devil, history, feminism, sociological adventures” (2012).

in the treatment of the relationship between these two sciences. Nowadays, the negation of these two logical acts of history cannot be done in favor of sociology. In that aspect there would be no teleological or historical-causal explanation. Although there are authors from that era that do not negate the explanation of the author, and on the other, there is a different understanding. In that aspect, Kosić was not ahead of the spirit of the time when he lived.

There is a point in the work of Kosić and his thinking on this issue which nicely speaks about a view ahead of its time, that anticipates historical sociology in the year of 1934. nowadays one of the younger sociological disciplines. Writing on the problem that is weaving though this work, he concludes the speech on this topic in 1934. The way Denis Smith begins in 1990. Even the most effective avoidance of the parallel cannot underscore the importance of the comparison of the streams of thinking.

First and foremost, how does Kosić resolve, at that moment, the problem between the two sciences? „This relationship becomes even more complicated when we take into account that these two sciences complement each other, that each serves as an assistant to other. Historian cannot give any causal explanations. Historian cannot give any causal explanations for events, no interpretation of historical facts, if he does not call on a general, sociological thesis, sociological knowledge. The danger is huge and general so that historians draw their sociological explanations from –common sense-, that is to say from vulgar sociological prejudices and that they lag behind in relational interpretations from the state of contemporary historical sociology“ (Kosić, 1934, p. 27).

This attitude makes sense in every attempt to acquaint the readers with the importance and inevitability of the interest of historian for sociology. This is valid to even a greater extent when we highlight the conflicting nature of Kosić's attitudes. And what is the thinking of Denis Smith a century later? Some historians are 'non sociological'; empirically oriented, they neglect the way processes and structures relate to acts and events (Smith, 1991, p. 9). This picture becomes even clearer as we strive to point to fuller, and not only partial vision of Mirko Kosić and Denis Smith.

In addition to this, history can serve to a sociologist as a precious source of facts on the interhuman relationships for the systematic and analytic work (Kosić, 1934, p. 27). Hence, Kosić sees that the relationship between two sciences is bilateral. How this relationship looks perceived through the lenses of Denis Smith from the other direction? Some sociologists are 'non historical': empirical, they neglect the past; when it comes to the delineation of notions, they do not examine either, nor their relationships to acts and events (Smith, 1991, p. 9). It is clear that with these authors there is a developed sense of the inevitability of the cooperation of history and sociology.

Contrary to this, historical sociology is created by historians and sociologists that examine the relationships between past and present, events, processes, agency and structuration (Smith, 1991, p. 9). Smith's attitude comes from the title of his work that is labeled *The Rise of Historical Sociology*. In itself, it does not represent anything sensational, given the time when it was written Nonetheless, Kosić, writes on this topic in 1934., so that his words have a different dimension. Where is the resolution of this problem? The intersectionality of both methods can be a transitional discipline as 'historical sociology' or 'sociological history' of various ways of classification of historical events “ (Kosić, 1934, p. 28).

Finally, he is even more direct when it comes to the treatment of this question. Still, given all these misunderstandings and inadequacies there must be a closer cooperation between sociology and history. Nowadays, history stands in the need of support and suggestions from general sociology, because, there is a danger that explanations are drawn from vulgar quasi sociologies of vulgar economism and racism. Sociology, on the other, should broaden its perspectives, because if it limits itself on the material from the present of the social life, there is a danger of politicizing and literaturizing, and its scientific goals are longer and the possibilities are bigger than the narrow goals of serving politics or entertaining curious minds (Kosić, 1934, p. 28).

The importance of Kosić's contribution can be seen in the fact that in 1934. He spoke of historical sociology as the most realistic way of resolving conflicts between the two sciences, although there was a sense that he spoke on this only sporadically. It can be said that he is a pioneer of this discipline in our country. I would not dare say that he is the most important author. I do not think that the use of superlatives in social science is plausible, and the rest of the work will suggest the important people on this topic. Smith, nonetheless, speaks on three phases of historical sociology.¹⁰

Still, Kosić gives his attitude on history only indirectly when he speaks on other topics. This can be seen with his treatment of economic issues. Further, through his sociological analysis of the blood revenge, there is the sense of the use of history. In his work *From the depths of the Balkans* (1948/1949) We can read the line of thinking first sketched in his textbook, and we have treated this to an extent in this article. His classification of the types of blood revenge testifies additionally to this. Typical forms of blood revenge can be: a) Individual blood revenge as primitive factual 'custom' b) blood revenge of tribal social structure as corresponding social institution c.) Bloody family conflicts, namely, bloody party conflicts as factual 'exercise' in the times of weak church and state authority d) Blood revenge of families as normal custom on individual family level of the post tribal era, in spite of effective state and legal order (vendetta in XIXth century Corsica, Sardinia, Sicilia, Calabria, in Scotland and Ireland in XVII and XVIII century, but as well as in Texas and Kentucky until XX century) e) pathological relationships in family blood relations in spite of effective state and legal order with exceptions and practice of popular customs (Kosić, 1948/1949, pp. 130 – 131). Kosić examined thoroughly the phenomenon of this institution, that is to say he perceives it in the context broader than the phenomenon itself. Naturally, institution did not stop functioning immediately (Kosić, 1948/1949, p. 134). By so doing he magnified the sociological analysis of the blood revenge through the looking glass of the historical moment in which he lived. In that way the story of different forms of suppression of blood revenge ensued. It has, naturally, followed historical essence.

The above mentioned work is not the only example that speaks about Kosić's sense for historical, temporal dimension of phenomena he writes about. What is more, his sociological *oeuvre* is distinguished by the use of historical material. Clearly, there are writings where he speaks of specific sociological disciplines and about fundamental sociological categories. There is no space for historical expression although there is occasional mention. To be more concrete, we refer to the work *Political Sociology*. In other words, Kosić writes about political sciences, on political sociology, on sociology of power, on sociology

¹⁰ The period treated herein is after World War Two

of nations and international conflict, on sociology of war and processes within a democracy (Kosić, 1951, p. 171). This does not imply that temporality is beyond dispute when we discuss these issues. Simply, the spectrum that his writings span across is typical of an individual who speaks of these topics as the first learned sociologist. From the perspective of contemporary sociology, he speaks on these phenomena at a rudimentary level so that the process perspective of the topic under scrutiny would require a piece of writing each. One of the introductory sentences speaks on this with a highest degree of concreteness. An indispensable condition of reporting about the state of affairs within political sociology is broad definition of the set of tasks and methods of our discipline (Kosić, 1951, p. 171). Hence, this work is centrally concerned with topical, methodological issues and it is understandable that it is not within the circle of those that are exemplary when we are discussing the relationship between sociology and history.¹¹

The works of Kosić that represent a better demonstration of his use of historical material are *Pangermanism* or *Modern Germania*. This is confirmed with the beginning of the former of these works. The aspirations of pangermanism are expressed by the most pronounced representative Willem the Second, with the words: „It is our duty that we protect the members of our tribe abroad, and to merge to our fatherland another German Kingdom“ (1896.). „German spirit aspires for world empire“ (1902.) „As at the time a roman citizen ruled the world, so the german citizen should rule in the future“ (1904.). In an effective way Kosić, from this historical data, and a number of citations, in all colours sees what is seen as an inevitable topic from secondary school sociological textbooks. A doctrine developed on the superiority of German race over others, less important Slavic people ‘degenerate Romans’ (Kosić, 1912, p. 1). In the work *Did Mirko Kosić predict the Great War?* it is depicted how he had foreseen the war with the use of history. The above mentioned work speaks most eloquently about the readiness of this sociologist that uses historical explanation as a social scientist. It is useful to say here that he had foreseen ideology that represented a platform for the development of the conflict that dominantly marked the twentieth century.

As a historical sociologist, it can be said, he displayed good manners in the work *Modern Germany*. At the same time, there are circumstances that should not be neglected. Writing this work, *Pangermanism*, he does this as a sociologist¹². Even then there are *contours* of the views that are weaving through his works. Explaining what he will write about in his study, what is its theme, he highlights what is precious. He simply asserts that study is the history of the present (Kosić, 1912, p. 8). Yes, he speaks about the emergence of the new German.

Indeed, he reports on the thinking and feeling of the modern German of average intelligence and what is his moral and aesthetic essence, and he historicizes his discourse through his work. The analysis of Kosić has many sociological, political and ethical considerations, but history is present in his stream of thinking. It is a general sense that we could speak of *Modern Germany* within this context, so that not even the best synopsis of

¹¹ Same can be argued for works that report on the census in Hungary in 1910 and the declining birthrate. These are empirical, statistical works. XLVIII

¹² In 1911 and 1912 he begins studies at the university of Strasbourg in German. In 1912, he visits Kikinda and in print enterprise Jovan Radak he publishes two manuscripts *Pangermanism* and *modern Germany* that he worked on over the last number of years (Trkulja 2013, p. 458).

this work can hypothesize or anticipate the ability or the virtue of using history by Young Mirko Kosić. There are numerous examples that illustrate such a claim. Nonetheless, what is at issue here is not an intimate interest in Modern Germany, but for the work of Kosić in general, so that we need to mention an effective example. To be more concrete, Kosić discusses theatre and its morality. He makes a classification of individuals that frequent theatre. At the end of the chapter he makes an important conclusion: 'Our age is the age of the masses; the age of the democratization of culture; the age of vulgarization; journalism kills bookish learnedness' (Kosić, 1912, p. 148). A whole century later there is a sense that Kosić writes as our contemporary, regardless of the fact that he wrote on Germany from the beginning of the twentieth century. How could we explain this 'contemporality'? If the query comes up at the end of this chapter, there is a sense that the response is at the beginning. In the first words he masterfully historicizes thematic frame of reference, gives it temporal fluidity that gives evergreen frame to this analysis. Theatre reached high level three times in history: with Greeks in the fifth century, in Italy, France and England, during the era of the late renaissance and in the middle Europe from the theatre in Vienna to Germany and now we can speak of Russian scene (Kosić, 1912, p. 142). More than anything else, this sentence solves the puzzle of the issue of what can make a writing alive a century after it had been written.

It had already been mentioned that at the moment of writing of *Pangermanism* and *Modern Germany* Kosić was a twenty year old, a sociologist in the making. We need to bear this in mind. Nonetheless, he did create in the period after the Second World War. On the continuum of his sociological agency that dramatically refuted the validity of the use of history¹³. Not even his doctoral dissertation represented an exemption from this general rule. Namely, during the year 1917. He defends his doctoral dissertation *Die soziologischen Grundlagen der Geburtenbeschränkung* („Sociological foundations of the limitation of childbirth“) at Zurich University (Trkulja, 2013, p. 459). Fundamentally, by looking at this work we cannot notice anything of importance for the context of this work. Nonetheless, it is worth mentioning that author's sociological literacy is weaving through this dissertation that does not exhaust the important relationship of Kosić towards history. This does not entail that his work disqualifies the use of history on the way towards achieving the main purpose of the author. What is more, the work confirms the hypothesis that sociological intrinsically implies historical. It speaks on new, modern, on statistical facts that weave through the present moment in which it was written. He explains the mentioned above with sociological, demographic theories, by the views expounded in Malthus' theory of population and these come up from the use of processual and historical. It can also be said that the topic of dissertation intrinsically implies the use of history. Perhaps this work, that is least concerned with history of all Kosić's works, but it is an example that implicitly uses history. This viewpoint can be illustrated by many sentences of the dissertation. Whatever, for the purposes of this article we need to enumerate a number of examples.

This can be one of the rhetorical questions with which he begins his writing about hindrances to the process of rationalization. Does modern age rationalization, freeing up

¹³ This does not exhaust the whole writing of Mirko Kosić. Herein we refer to the works written from 1922 to 1929 in the *Godišnjak Matice srpske* and some German magazines in the sixth decade of 20th century. We elaborate herein only the most important contributions to sociology. That said, Kosić elaborated issues belonging to economics.

of traditions and customs, ancient and outdated view on life goes unmolested? (Kosić, 1917, p. 30). For an example, the chapter that precedes the above mentioned Kosić writes on ethnographic and demological aspects of this process, and the process of rationalization where he speaks of the low marital fertility that was a characteristic of the country dignitaries, but which transformed in the country class in 18th and 19th century (Kosić, 1917, p. 30).

Hence, Kosić does, in his works before 1938., but after that as well, sense historical echo in social phenomena and the inevitability of their viewing within the sociological study of society. This is a constant that could not be identified in a way that deserves homage nowadays. Hence, the absence of contributions of Kosić from the first issues of *Sociološki Pregled/Sociological Review* should not be down to monocausal explanation for the resolution of the puzzle. In addition to this, the analogies of the work of Kosić with that of his contemporaries, domestically and the world over, the finding is the same. His sociological work is valuable, rich, important for domestic sociology. It is like a gift that does not cease giving.

Intellectual honesty would make pretentious the absoluteness of the importance of the work of Mirko Kosić in the first movements of sociological thinking within the field of historical sociology. The main founder of historical sociology is academician Slobodan Jovanović, that has the most credit for the first steps of institutionalization of sociology and other legal and political sciences in the area of former Yugoslavia (Mitrović, Todorović, 2003:, p. 9).¹⁴ I would not easily agree with the attitude that Slobodan Jovanović is the founder of historical sociology in our time. He is certainly one among a number of founders! It is worth recalling the famous dictum of Spinoza that every definition intrinsically implies negation. Negating¹⁵, hence, facts that refer to, Dušan J. Popović would be irresponsible. Why? The person concerned has a Phd in history that studied sociological sciences in the form of specialization in Brussels, London and Paris From 1926. He taught the history of Serbia founded on sociology¹⁶. Still, this speaks volumes of the capacity of *Sociološki Pregled/Sociological Review* in 1938., about the facts that literates spoke on concrete topics on their association meetings.

Still, to consistently mention attitude of Spinoza, we had the aim to deflect the course of thinking from the negation of the Kosić's consideration of the two sciences, and this would be done by the definition of the historians and sociologists mentioned herein. This would be the path conducive to nuancing the view of sociological heritage on this topic, and even more generally. Ideological shoehorning should be replaced with acting scientifically. Temporal position for the view on Kosić's scientific word is more robust than in the year of 1938. In his work we need not only see scientific endeavor, freed of simplistic and non-scientific labels.

¹⁴ The importance of Slobodan Jovanović for the constitution of the discipline (Mišić, 2012)

¹⁵ Baruch de Spinoza, short treatise on Man God and his happiness, Beograd Dereta, 2011

¹⁶ The importance of the above mentioned Dušan Popović is highlighted in edition forgotten minds of Serbia and one issue is dedicated to his intellectual cogitations

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Antonić, S. (1995) *Challenges of Historical Sociology*. Beograd: Institut za političke studije [In Serbian]
- Antonić, S. (2012) *Devil, History, Feminism: sociological adventures*. Kragujevac: Centar slobodarskih delatnosti [In Serbian]
- Antonić, S. (2013). Mirko Kosić and Sociological Society. In J. Trkulja (ed) *Mirko M. Kosić- Personality and Work*, 457-469. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Srpsko sociološko društvo; Kikinda: Narodna biblioteka "Jovan Popović" [In Serbian]
- Avramović, S, Stanimirović, V. (2009). *Comparative legal tradition*. Beograd: Službeni glasnik [In Serbian]
- Bazić, J., Pešić, M. (2012) *Sociology*. Leposavić: Učiteljski fakultet u Prizrenu [In Serbian]
- Dorđević, J. (1938). Sociology and History. *Sociološki pregled* vol 1, 83-91. Beograd: Društvo za sociologiju i društvene nauke. Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]
- Janičijević, M, Miljković, A. A. (1978). Prof. dr Božidar S. Marković: interview. *Sociološki pregled* XII (3), 16-18. Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]
- Jovanović, I. (2014). Has Mirko Kosić predicted the Great War? *Sociološki pregled* XLVIII (4), 583-600. [doi: 10.5937/socpreg1404583](https://doi.org/10.5937/socpreg1404583) [In Serbian]
- Kosić, M. (1912). *Modern Germany*. Velika Kikinda: Izdavačka kuća Jovan Radak [In Serbian]
- Kosić, M. (1912) *Pangermanism*. Velika Kikinda: J. Radak [In Serbian]
- Kosić, M. (1917). *Die soziologischen Grundlagen der Geburtenbeschränkung* [In German]
- Kosić, M. (1925). *Basics of economic policy*. Beograd: Geca Kon [In Serbian]
- Kosić, M. (1934). *Introduction to general sociology*. Novi Sad: Jovanović i Bogdanov [In Serbian]
- Kosić, M. (1948/1949). *Aus den Tiefen des Balkans, Koelner Vierteljahrshefte und Sozialpsychologie, Vol. 1, No. 2*, pp. 125 – 143 [In German]
- Kosić, M. (1951). Politische Soziologie In *Soziologische Forschung in unserer Zeit: Leopold von Wiese zum 75. Geburtstag*. Herausgegeben von Karl Gustav Specht, Koeln Westde Verlag, pp. 171 – 196 [In German]
- Mijatović, B. (2012). Economic ideas of Mirko Kosić. *Sociološki pregled* XLVI (2), 163-187. [doi: 10.5937/socpreg1202163M](https://doi.org/10.5937/socpreg1202163M) [In Serbian]
- Milić, V. (1996). *Sociological method*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva [In Serbian]
- Mills, R. (1988) *Sociological imagination*. Beograd: Plato [In Serbian]
- Mimica, A. (1991). *Sociology of the Radicals*. Niš: Gradina [In Serbian]
- Mitrović, M. (1982). *Yugoslav pre-war sociology*. Novi Beograd: IIC SSO Srbije [In Serbian]
- Mitrović, Lj. and Todorović, D. (2003) *Sociology and history: collection of texts from the field of historical sociology*. Niš: Prosveta [In Serbian]
- Mišić, S. (2012). Foundation of historical sociology in the work of Slobodan Jovanović. *Sociološki pregled* XLVI (1), Special Edition, 264 – 279. Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/18/socioloski-pregled-god-xlvi-2012-sv-1/> [In Serbian]
- Popović, D. (1938). History and Sociology. *Sociološki pregled* vol 1, 76-82. Beograd: Društvo za sociologiju i društvene nauke. Available at <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/15/socioloski-pregled-vol-i-1938/> [In Serbian]

- Smith, D. (2001). *The rise of historical sociology*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva [In Serbian]
- Spinoza, B. de (2011). *Short discussion on God, man and his happiness*. Beograd: Dereta [In Serbian]
- Trkulja, J. (2013). Mirko M. Kosić: Cronology of Life and Work. In J. Trkulja (ed) *Mirko M. Kosić-Personality and Work*, 457-469. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Srpsko sociološko društvo; Kikinda: Narodna biblioteka "Jovan Popović" [In Serbian]
- Edition Forgotten minds of Serbia* (2015). Dušan J. Popović. Beograd: RTS Available at <https://www.youtube.com/watch?v=ZDianE9LJgM&index=2&list=PLInN5OG6jDkexsg8IxizojR9NDfUhUQe&t=0s> [In Serbian]